

04/2016

ELÄKETURVAKESKUKSEN TUTKIMUKSIA

TIIVISTELMÄ

Mikko Laaksonen, Juha Rantala, Noora Järnefelt ja Jari Kannisto

Työkyvyttömyyden vuoksi menetetty työura

Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen on keskeinen ennenaikaisen työstä poistumisen väylä. Vuonna 2014 noin seitsemän prosenttia työikäisestä väestöstä oli työkyvyttömyyseläkkeellä. Keskimäärin työkyvyttömyyseläkkeelle siirryttiin 52 vuoden ikäisenä. Aikaisemmin ei ole kuitenkaan tarkemmin tarkasteltu kuinka paljon työkyvyttömyyseläkkeet työuria lyhentävät, mistä sairaussyistä työurat lyhenevät, millainen vaikutus työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen muutoksilla on ollut työurien pituuteen ja millaisia eroja työkyvyttömyyseläkkeellä vietetyssä ajassa on väestöryhmien välillä.

Tutkimuksessa tarkastellaan työkyvyttömyyseläkkeellä vietettyä aikaa vuosina 2005–2014 laskemalla työkyvyttömyyseläkkeellä vietetyn ajan odotteita niin kutsutulla Sullivanin menetelmällä. Työkyvyttömyyseläkkeellä vietetyn ajan odote kertoo, kuinka pitkään tietyn ikäisen henkilön voidaan odottaa olevan työkyvyttömyyseläkkeellä, jos kuolleisuus ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuus pysyvät kussakin ikäryhmässä samalla tasolla kuin ne ovat mittaushetkellä. Laskennassa tarvittavat kuolleisuustiedot saatiin Tilastokeskuksen elinajantaulusta ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevien ikäryhmittäiset osuudet Eläketurvakeskuksen rekistereistä.

Työkyvyttömyyseläkkeellä vietetty aika on lyhentynyt

Vuosien 2005 ja 2014 välillä 25-vuotiaalle laskettu työkyvyttömyyseläkkeellä vietetyn ajan odote laski 2,25 vuodesta 1,88 vuoteen. Työkyvyttömyyseläkkeellä vietetty aika lyhentyi siis runsaalla neljällä kuukaudella. Miehillä työkyvyttömyyseläkkeellä vietetty aika oli pidempi

kuin naisilla, mutta sukupuolten välinen ero kaventui tarkastelujakson aikana. Vuonna 2005 miesten työkyvyttömyyseläkkeellä vietetyn ajan odote oli 2,40 vuotta ja vuonna 2014 1,95 vuotta. Naisilla työkyvyttömyyseläkkeellä vietetty aika lyhenyi vastaavana ajanjaksona 2,11 vuodesta 1,81 vuoteen.

Työkyvyttömyyseläkeaja kertyy etupäässä vanhemmista ikäryhmistä. Myös työkyvyttömyyseläkkeellä vietetyn ajan lyheneminen vuosien 2005 ja 2014 välillä johtui etupäässä eläkeajan vähenemisestä vanhimmissa ikäryhmissä. Keskimäärin 25-vuotiaat viettivät työkyvyttömyyseläkkeellä noin viisi prosenttia potentiaalisesta työurastaan. Vanhempiin ikäryhmiin siirryttäessä työkyvyttömyyseläkkeellä vietetyn ajan osuus kasvaa: 60-vuotiaat viettivät työkyvyttömyyseläkkeellä keskimäärin viidenneksen jäljellä olevasta työurastaan.

Mielenterveysongelmien vuoksi työkyvyttömyyseläkkeellä vietetty aika on korostunut

Naisilla mielenterveysongelmat ja tuki- ja liikuntaelinsairaudet aiheuttivat enemmän työkyvyttömyyseläkeajaa kuin miehillä. Mielenterveysongelmissa sukupuolieroon vaikuttavat erityisesti masennuksen perusteella myönnetyt eläkkeet. Muut somaattiset sairaudet kuin tuki- ja liikuntaelinsairaudet sen sijaan lyhentävät työuraa enemmän miehillä kuin naisilla. Tämä johtuu erityisesti verenkiertoelinten sairauksien sekä vammojen ja tapaturmien vuoksi myönnetystä työkyvyttömyyseläkkeistä.

Vuosien 2005 ja 2014 välillä työkyvyttömyyseläkkeellä vietetty aika vähentyi kaikissa sairausryhmissä paitsi naisilla masennuksen ja hermoston sairauksien vuoksi myönnetyissä työkyvyttömyyseläkkeissä. Työkyvyttömyyseläkkeellä vietetty aika vähentyi miehillä enemmän kuin naisilla erityisesti muiden somaattisten sairauksien kuin tuki- ja liikuntaelinsairauksien vähenemisen johdosta. Molemmilla sukupuolilla mielenterveysongelmien aiheuttaman eläkeajan osuus kaikesta työkyvyttömyyseläkejasta on kasvanut, koska mielenterveysongelmien perusteella myönnettyjen eläkkeiden vuoksi työkyvyttömyyseläkkeellä vietetty aika on vähentynyt vähemmän kuin muiden sairauksien perusteella eläkkeellä vietetty aika.

Osatyökyvyttömyyseläkkeiden ja kuntoutustukien merkitys on kasvanut

Naisilla osatyökyvyttömyyseläkkeellä vietetty aika kattaa suuremman osan kaikesta työkyvyttömyyseläkejasta kuin miehillä. Osatyökyvyttömyyseläkkeillä on suuri paino erityisesti tuki- ja liikuntaelinsairauksien perusteella myönnettyjen eläkkeiden kohdalla. Molemmilla sukupuolilla osatyökyvyttömyyseläkkeiden merkitys työkyvyttömyyseläkkeellä vietetyssä ajassa on kasvanut. Valtaosa osatyökyvyttömyyseläkkeellä olevista jatkaa työskentelyä eläkkeen rinnalla, joten osatyökyvyttömyyseläkkeiden yleistymisellä on selvä vaikutus työurien pituuteen.

Ammatillisen kuntoutuksen lisääntyminen voi olla yksi tekijä vähentyneen työkyvyttömyyseläkeajan taustalla. Suurin osa työkyvyttömyyseläkejasta vietetään toistaiseksi myönnetyllä

työkyvyttömyyseläkkeellä, mutta määrääikaisten kuntoutustukien osuus kaikesta työkyvyttömyyseläkejasta on kasvanut. Kuntoutustukien yleistyessä yhä useammat työkyvyttömyyseläkkeet voivat päättyä työhön paluuseen. Vaikka kuntoutuksella ei pystyttäisi ehkäisemään lopullista työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä myös sen lykkääntyminen myöhempään ikään vähentää työkyvyttömyyseläkkeellä vietettyä aikaa.

Koulutusryhmien väliset erot työkyvyttömyyseläkkeellä vietetyssä ajassa ovat suuret

Vuonna 2014 perusasteen koulutuksen saaneiden miesten odotettavissa oleva työkyvyttömyysaika oli 2,53 vuotta kun se korkeasti koulutetuilla miehillä oli vain 0,82 vuotta. Naisten vastaavat koulutusryhmittäiset luvut olivat hyvin samanlaiset. Vuosien 2005 ja 2014 välillä työkyvyttömyyseläkkeellä vietetty aika lyhentyi kaikissa koulutusryhmissä. Perus- ja keskiasteen koulutuksen saaneiden työkyvyttömyyseläke-aika oli pidempi kuin korkeasti koulutetuilla kaikissa sairausryhmissä. Erityisesti tuki- ja liikuntaelinsairauksissa perus- ja keskiasteen koulutuksen saaneiden työkyvyttömyyseläke-aika oli selvästi pidempi kuin korkeimmin koulutetuilla.

Koulutusryhmien väliset erot tuki- ja liikuntaelinsairauksien ja muiden somaattisten sairauksien vuoksi työkyvyttömyyseläkkeellä vietetyssä ajassa ovat pienentyneet sillä eläke-aika on lyhentynyt enemmän perus- ja keskiasteen koulutuksen saaneilla kuin korkeasti koulutetuilla. Mielen-terveysongelmien perusteella myönnettyissä eläkkeissä koulutusryhmien väliset erot ovat sen sijaan kasvaneet koska korkeammin koulutetuilla eläke-aika on lyhentynyt enemmän. Perus- ja keskiasteen koulutuksen saaneilla naisilla mielen-terveysongelmien perusteella myönnetty työkyvyttömyyseläke-aika on jopa hieman lisääntynyt.

Työkyvyttömyyseläkkeellä vietetyn ajan lyhentymisen vanhemmissa ikäryhmissä on voinut heijastua työllisyyden kasvuun

Vaikka 25-vuotiaan miehen tai naisen voidaan odottaa olevan työkyvyttömyyseläkkeellä lähes kaksi vuotta, lyhentää työkyvyttömyysaika työuraa kuitenkin vähemmän kuin työttömänä vietetty aika. Vuosien 2005 ja 2014 välillä miesten työllinen aika säilyi ennallaan ja naisten työllinen aika lisääntyi. Työttömyysaika lisääntyi miehillä, mutta pysyi naisilla ennallaan. Työkyvyttömyyseläkkeellä vietetty aika vähentyi erityisesti vanhemmissa ikäryhmissä, joissa työllisenä vietetty aika lisääntyi molemmilla sukupuolilla. Nämä tulokset voivat viitata siihen, että työkyvyttömyyseläkkeellä oloajan väheneminen vanhemmissa ikäryhmissä on voinut kompensoitua työllisen ajan lisääntymisellä. Näin ollen työkyvyttömyyden väheneminen olisi voinut johtaa työurien pitenemiseen.

Aineistotilaukset:

www.etk.fi > Julkaisut > Tutkimuksia > Työkyvyttömyyden vuoksi menetetty työura
tai aineistotilaukset@etk.fi

ISBN 978-951-691-246-5 (nid.)

ISBN 978-951-691-247-2 (PDF)

ISSN 1236-3049 (painettu)

ISSN 1798-7482 (verkkojulkaisu)

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Eläketurvakeskus
00065 ELÄKETURVAKESKUS
Puhelin 029 411 20
Faksi 09 148 1172

Pensionsskyddscentralen
00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN
Telefon 029 411 20
Fax 09 148 1172

Finnish Centre for Pensions
FI-00065 Eläketurvakeskus Finland
Telephone +358 29 411 20
Fax +358 9 148 1172

www.etk.fi
> julkaisut